

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: review of: Klaus Herbers (ed.): Hieronymus Münzer, Itinerarium, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2020, in: Český časopis historický, 2021, 3, p. 712-714, <https://recensio-stag.lorax.sylab.com/r/ad88c7f31702419885f5a28c43a4f9ab>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Herrschers/Charaktereigenschaften. Každá z těchto ukázek má závěrem stručný pokus o zvážení patřičné odpovědi.

Není možno tu zaujímat konkrétní stanoviska nebo přidávat nějaké další body do dotazníku, i když by tak bylo možno učinit. Ovšem ukázalo by se, že ve většině takových připomínek lze poukázat na některou ze stávajících otázek/odpovědí. A pochopitelně kronikáři doby kolem roku 1200 nejsou kronikáři mladších staletí a nadto vždy ještě zbývají různé neznámé ve výpovědích autorů, kteří nebyli (a ani nemohli být) přizváni k vyplnění dotazníku. Jestli jsou v tom tématu nějaké zákonitosti nebo pravidelnosti, se ukáže až při důkladnějším a opakovaném výzkumu dalších teritorií a epoch.

Svoji roli hrály ovšem i jazykové prostředky, kterých jednotliví autoři používali a které Vercamer rovněž charakterizuje. Jeho chrestomatie se při důkladnějším čtení ukazuje jako na výsost smysluplná, protože v ní jsou příslušné výše zpracované partie velmi zevrubně komentovány a zasazeny do historického kontextu. A protože souběžně s tím jsou v poznámkovém aparátu textu publikovány i pasáže originálních znění oněch děl, má čtenář bezprostřední možnost sledovat Vercamerovu argumentaci. A ovšem blíže nahlédnout do někdy neortodoxního myšlení významné vrstvy tehdejší vzdělané společnosti. Jak z hlediska pozorovatelů, tak i pozorovatelů.

Ivan Hlaváček

Hieronymus Münzer: Itinerarium

Hg. von Klaus Herbers unter Mitarbeit von Wiebke Deimann – René Hurtienne – Sofia Meyer – Miriam Montag – Lisa Walleit.

Mit einem Beitrag von Tina Orth–Müller (= Monumenta Germaniae Historica – Reiseberichte des Mittelalters, Bd. 1) Wiesbaden, Harrassowitz Verlag 2020, CCCVIII+572 s., ISBN 978-3-447-10972-7.

Máme před sebou mimořádnou edici se stejně mimořádným úvodem. Už pouhý rozsah a počet spolupracovníků, které tu kolem sebe shromáždil Klaus Herbers, profesor na univerzitě v Erlangenu, známý především pracemi o poutnických cestách do Compostely a dále raně středověkými edicemi a hodnocením materiálu papežské provenience, je imponující. Totéž lze říci i o práci, která takto vznikla. Patří k prvnímu okruhu editorova zájmu a je dílem mnohaleté práce, jak o tom svědčí i pět stran odkazů na Herbersovy průpravné práce ve stošedesátistránkovém seznamu literatury!

Monumenta Germaniae, která předloni oslavila dvě stě let své existence, to připomenula opravdu důrazně, protože vložila do rukou čtenářů první svazky dvou svých nových řad (či podřad). V pilotním svazku této řady jde o prameny velkého významu zejména pak pro skloněk středověku a počínající novověk; ty vypovídají především o jiných stránkách života společnosti, než tomu je u většiny jiných pramenů předchozích historických etap. Jde totiž o literaturu cestopisného charakteru, poznamenanou intenzivním osobním prožitkem. Je třeba stručně představit autora-cestovatele, který sice (stejně jako jeho dílo) nebyl neznám, ale nebyl znám tak, jak by si zasloužil.

Z jeho velkého opusu byly dosud publikovány jen úryvky, které nedávaly dostatečnou představu, i když o autorovi existuje značná literatura.

Jeho osobu je třeba stručně představit: Münzer se narodil buď 1437, nebo 1447 (to konstatování je vzhledem k jeho významu překvapivé) zřejmě ve vorarlberském Feldkirchu. Cesta jej vedla přes studia artes v Lipsku a medicíny v Pavii posléze do Norimberku, kde působil dlouhá léta jako lékař, ale zapojil se též do tamního kulturního života. Vedle svého velkého *Itineraria* je autorem traktátu o vínu, je doložen i jako pomocník na proslulé Schedelově kronice a také jako vlastník rozsáhlé knihovny. Ale ovšem v kulturním povědomí žije zejména jako autor „deníku“ o velké devítiměsíční cestě do západní Evropy (srpen 1494 – duben 1495). Ta jej vedla přes jižní Francii do Španělska, Portugalska a pak zpět přes severní Francii (tu je dobře prohlédnout si jen velmi schematickou mapku na s. LX s bezprostředně návaznou a mimořádně instruktivní několikastránkovou tabulkou s konkrétní kilometráží mezi mezními lokalitami s patřičnými časovými údaji). Jako důvod této cesty se uvádí zejména Münzerova poznávací touha, ale připomíná se i jeho možná snaha vyhnout se morové epidemii, která se tehdy šířila Norimberkem (i když to lze asi brát s velkou rezervou, ví-li se o jeho milované ženě, kterou v Norimberku zanechal). Na cestu se dobře vybavil různými doporučujícími dopisy a jiným materiálem.

Dílo není zachováno v autografu. Je k dispozici v jediném, zřejmě ale jemu blízkém exempláři (mezi s. CXX a CXXI úvodu je vloženo osm celostránkových a částečně barevných vyobrazení několika stran daného rukopisu, které přinášejí vzhledem

k různým schématickým vyobrazením charakteristické ukázky) z majetku jednoho ze Schedelů. Onen konvolut ovšem obsahuje i řadu dalších, částečně přímo Münzerových textů. Druhý exemplář, o kterém byla ještě v roce 1907 povědomost z aukčního katalogu, zapadl poté do nepovědomí.

Edice sama čítá zhruba 440 stran. Text z toho tvoří ale necelou polovinu, protože komentář zabírá víc než polovinu rozsahu a zdaleka překračuje potřeby čtenářovy. Ale je dobře, že tak bylo jednou provždy učiněno. Obsah díla nereflktuje „velké dějiny“, ale o to více je tu zpráv o každodennosti a ovšem také reminiscencí na starověké dějiny. A hemží se tu také popisy významných staveb, pochopitelně zejména církevních, v tom přednostně kostelů, takže jde i o důležitý pramen zejména pro historiky architektury. Ale nalézáme tu zaznamenány i všelijaké citáty, modlitby apod., na které autor cestou narazil, či charakteristiky panovníků, resp. struktur jejich dvorů.

Při popisu pařížské Sainte Chapelle se dozvídáme i o jejích rukopisech a bylo by možno upozorňovat na různá další barvitě popsaná místa (Granada s Alhambrou a ovšem i Herbersovo Santiago!). Kdo by se nechtěl či nemohl prokousávat celým textem, tomu jsou k dispozici tři rejstříky: jmen osobních, místních a pak více než padesátistránkový velmi pracný věcný glossář, postihující jednak pojmy, jednak materiální předměty. Stačí tu upozornit jen na termíny *liber* či *curia*. Bylo by lze odkazovat na další a další termíny i z tehdejší každodennosti. Doslova se nabízí myšlenka překladu do češtiny. *Itinerarium* by nepochybně našlo hojnost čtenářů. Maně si vzpomínám na deník Daniela Papebrocha

o zhruba 170 let později z cesty do Itálie, je-
hož edice, obávám se, zřejmě k velké škodě
věci uvízla.¹

Po technické stránce mám ale povzdech.
Běží sice živá záhlaví (deset cestovních
kapitol plus dva drobné dodatky), ta však
reflektují pouze hraniční body jednotli-
vých tras. Čtenářům, kteří nemají po ruce
„Graesseho“ či jinou pomůcku, by editoři
usnadnili orientaci v textu, kdy by středo-
věká označení příslušných lokalit byla na-
hrazena německými či jinak současnými.
Se *Salamanticou* – Salamankou či s *Almarii*
– Almerií si poradíme hned, ale že *Maiori-
tum* je Madrid a mnoho dalšího, to se každý
hned nedovtipí. Ale nechtějme všechno.
Aspoň se uživatel trochu pocvičí. Dar, po-
skytнутý v podobě této edice a tímto způ-
sobem jejího ztvárnění, nelze než s velkým
díkem přijmout.

Ivan Hlaváček

Michael BAILEY

Origins of the Witches' Sabbath

Pennsylvania, Penn State University Press
2021, 127 s., ISBN 978-0-2710-8910-2.

Autor a editor publikace americký historik
Michael David Bailey, profesor historie na
Iowa State University, patří k renomova-
ným znalcům pozdně středověké evropské
čarodějnické démonologie. V publikaci
určené vysokoškolským studentům histo-
rie i širší čtenářské veřejnosti zpřístupňuje
Bailey v komentovaném anglickém překla-
du hlavní texty rané evropské čarodějnické

démonologie, nebo jejich relevantní části.
Kniha je součástí série „Magic in Histo-
ry“, kterou před několika lety založil jeden
z nejrenomovanějších znalců dějin středo-
věké evropské magie Richard Kieckhefer
a v níž jsou otiskovány formou populár-
ních edicí či překladů do angličtiny texty
k dějinám magie ve středověku a v raném
novověku.

Bailey opatřil knihu hutným a zasvěceným
obecným úvodem. Odůvodňuje zde také
výběr textů, zvláště to, proč neotiskl pře-
klad příslušné části rozsáhlého veršovaného
díla francouzského klerika a apoštolského
protonotáře Martina Le Franca *Le Cham-
pion des Dames* (1441/1442), které bývá
řazeno ke směrodatným textům rané čaro-
dějnické démonologie, a dal přednost ano-
nymnímu traktátu *Vauderie de Lyon*. Kon-
krétně uvádí, že svůj výběr omezil na texty,
které vznikly v období od druhé poloviny
dvacátých do konce třicátých let 15. století.
Bailey tak do publikace v moderních ang-
lických překladech zařadil: kronikářskou
zprávu švýcarského úředníka Hanse Fründ-
a o honech na čarodějnice ve Valais v sionské
diecézi v letech 1428–1436; spis čaroděj-
nického soudce z jihofrancouzské provincie
Dauphiné Clauda Tholosana *Ut magorum
et maleficiorum errores* (okolo 1436); ano-
nymní traktát *Erroris Gazariorum*, napsaný
zřejmě v oblasti Aosty v dnešní severozá-
padní Itálii (třicátá léta 15. stol.); vybrané
kapitoly z druhé a páté knihy spisu domini-
kána Johannese Nidera *Formicarius* (mezi
1435–1438); a již zmíněný traktát *Vauderie
de Lyon*, jehož vznik klade nejnovější bádá-
ní už na konec třicátých let 15. století, za-
tímco dříve byl datován do let 1459/1460.
Uvedenou pěticí textů doplňují překlady
záznamů ze dvou čarodějnických procesů,
které vedl soudce Tholosan v roce 1437,

1 Srovnej moji recenzi prvních tří svazků edice
Papebrochových „Kunstdenkmäler“ z let
1660–1662, tematizujících Trevír, Benátky
a italské provincie Latium a Toskánu, ČCH
115, 2017, s. 527–531.